

Sunjeev Sahota

Het jaar van de gelukszoekers

Vertaald door Tjadine Stheeman en Onno Voorhoeve

2016 Prometheus Amsterdam

Oorspronkelijke titel *The Year of the Runaways*

© 2015 Sunjeev Sahota

© 2016 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Tjadine Stheeman en
Onno Voorhoeve

Omslagontwerp Roald Triebels

Foto omslag Getty Images

Foto auteur Simon Revill

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 3020 6

Winter

I

Aankomst

Randeep Sanghera stond voor de groen met blauwe landkaart die op de wand was vastgeprikt. De kaart hoorde bij de inventaris van de flat, en hoewel hij groot en gekreukt was en er midden in de Atlantische Oceaan zwarte eilandjes waren ontstaan door uitgedrukte sigaretten, had hij hem laten hangen, als een herinnering aan de buitenwereld. Hij twijfelde nog over de bloemen, een schuldig ogend bosje dat hij na te lang twijfelen bij het tankstation had gekocht. Weg ermee, besloot hij, maar toen hij buiten een auto tot stilstand hoorde komen, dacht hij er niet meer aan.

Hij liep nerveus de smalle trap af, tree voor tree, trok zijn manchetten recht en slikte. Door het gefigureerde glas heen zag hij een silhouet. Toen hij de deur opende, stond Narinder Kaur voor zijn neus, scherp afgetekend tegen de avondhemel, in een jas die ondanks de kou niet was dichtgeknoopt. Dus zelfs in Engeland droeg ze nog een tulband. Een koepelvormige diepgroene die paste bij haar salwar kameez. Een haarlok kwam onder de tulband uit en hing in een krul bij haar oor. Hij was vergeten hoe groot en schrandere haar ogen waren. Achter haar keerde de taxi en reed weer terug naar beneden. Narinder bracht haar handen samen onder haar kin – ‘Sat sri akal’ – en Randeep knikte, pakte haar koffer en vroeg of ze hem maar wilde volgen de trap op.

Hij zette haar bagage in het midden van de kamer neer en stootte bij het overeind komen zijn hoofd tegen de kale gloeilamp, waarvan de draad zich kronkelde als een slang die uit een boom wordt geschud. Ze stond bij het raam en hield haar handtas met beide handen vast.

‘Het is hier heel rustig,’ zei Randeep.

‘Het is een prima woning. Dankjewel.’

‘Ben je wel eens eerder in Sheffield geweest?’

‘Dit is de eerste keer. Hoe heet de wijk ook alweer?’

‘Brightside,’ zei hij.

Ze glimlachte, flauwtjes, en keek de kamer rond. Ze wees naar het fornuis.

‘Wij hadden er net zo een. Jaren geleden.’

Randeep volgde haar blik: een wit geval met een grillplaat erboven. De vlekken op die plaat waren niet verdwenen, hoe hard hij ook had geboend. ‘Er is ook een magnetron,’ zei hij en wees op de magnetron. ‘En een was-machine. En een broodrooster, waterkoker, bankstel... tapijt...’ Hij ging steeds zachter praten, voelde zich belachelijk. ‘De kachel doet het prima. Die is inbegrepen in de huur. Sorry dat er geen tv is.’

‘Dat ben ik gewend.’ Ze keek naar de muur. ‘Mooie landkaart.’

‘O. Dank je. Ik dacht...’ Ja, wat dacht hij eigenlijk? ‘Ik wil alle continenten een keer gezien hebben.’ Ze glimlachte beleefd, alsof hij had gezegd dat hij de manen van Jupiter wilde bezoeken. ‘Dat is een droom van me.’

Er waren maar twee andere kamers. De badkamer was piepklein en de leidingen gromden als buffels toen hij de stroeve kranen opendraaide. De chromen slang van de handdouche lag perfect opgerold in het midden van de groenige badkuip, als een buitenaardse drol.

‘En dit is je slaapkamer,’ zei hij toen hij de tweede deur opende.

Ze ging de kamer niet in. Er was niet veel te zien: een tweepersoonsbed, een rek voor haar kleren, een paar klerenhangers van ijzerdraad. Een paar bolletjes Blu-Tack op vochtig, bobbelig behang. Voor hun neus hing een lange, scharnierende spiegel waar ze zichzelf in zagen staan, hij achter haar. Ze kwam niet eens tot zijn schouders. Het was koud en hij zag haar tepels door de stof van haar tuniek heen. Met een frons trok ze haar jas dicht en hij wendde zijn blik af.

‘Het spijt me,’ zei hij. ‘Het is te klein. En vies. Ik ga morgen op zoek naar iets anders.’

‘Het is goed. Echt. Bedankt dat je dit voor me gevonden hebt.’

‘Meen je dat?’ Hij ademde opluchting uit. ‘Onder aan de heuvel is een bus die naar de stad gaat.’

‘En die heuvel houdt me fit.’

‘En er zitten hier niet veel apneh.’ Haar mond opende zich, maar ze zei niets. ‘Zoals je gevraagd had,’ bracht hij haar in herinnering. ‘En de gurdwara is maar een paar haltes hiervandaan. In Burngreave. Ik kan je erheen brengen? Als je dat wilt?’

‘We zien wel,’ zei ze. ‘Het is al laat. Kan ik je morgen bellen?’

‘Natuurlijk. Maar het is wel handig om te weten dat de benedenwoning leegstaat. Dus geen overlast.’ Hij glimlachte, in zijn nopjes met zichzelf. ‘Ja, deze woning was een lot uit de loterij. Vooral in deze tijd van het jaar is het niet eenvoudig om wat te vinden. We hebben geluk gehad.’ Dat ‘we’ was pro-

blematisch en bracht hem even van zijn stuk. 'Maar ik moet maar weer eens gaan,' zei hij maar snel. Hij pakte zijn rode trainingsjasje, ritste het dicht tot aan zijn kin en stroopte de te korte mouwen tot aan zijn ellebogen op.

Ze liep met hem mee tot aan de trap en zei: 'Ik denk dat je wat van je spullen hierheen moet brengen.'

Hij flapte er bijna uit dat zijn koffer buiten in het overdekte steegje stond. 'Ik zal wat spullen brengen. Maar ik bel natuurlijk eerst.' Hij was niet zo'n jongen die onaangekondigd en onverwacht bij een meisje langsging. Toen herinnerde hij zich de elektriciteitsmuntjes. 'Het licht.' Hij wees naar onder aan de trap. 'Daar zit een meter. Daar moet je de roze elektriciteitsmuntjes in gooien. Niet de witte. De roze. Om de hoek is een winkel. De winkelmevrouw verkoopt ze.'

Ze leek in de war. 'Moet ik die muntjes halen? Als een soort tegoedbonnen?'

'Bij de winkel, ja. Maar doe ze er wel recht in. Zal ik je de meter even laten zien?'

Ze had nog nooit gehoord dat elektriciteit roze was, of wit, maar ze was moe van de reis en zei dat ze eigenlijk zo snel mogelijk naar bed wilde. 'Maar bedankt voor alles, Randeep.'

Ze noemde hem bij zijn naam, zonder 'ji' en recht in zijn gezicht, en dat kwetste hem wel een beetje. Maar dit was Engeland. 'Graag gedaan. En maak je niet druk. Voorlopig heb je nog wel elektriciteit. Ik heb er voor je komst nog flink wat munten in gestopt.'

Ze bedankte hem nogmaals en toen – misschien omdat ze van de zenuwen haar handen niet stil kon houden – herschikte ze haar chunni over haar tulband en trok ze hem strak onder haar kin. Het maakte haar ogen op de een of andere manier nog groter.

Randeep opende zijn portemonnee en hield haar een paar bankbiljetten voor. 'Voor de volgende maand.' Hij keek weg. Hij vond het vreselijk om het zo te moeten doen. Toen ze nog in Londen woonde, kon het gewoon per post. Zij leek het ook een gênante situatie te vinden.

Hij nam afscheid. Halverwege de trap hield hij in en keek om. 'Ik hoop dat je het geen impertinente vraag vindt, maar gaat het wel? Geen moeilijkheden?'

'Nee, ik ben alleen moe. Morgen gaat het wel weer. Kan ik je bellen?'

'Natuurlijk kan dat. Natuurlijk.' Hij glimlachte, liep de laatste treden naar beneden en opende de deur. Hij knikte nog één keer ten afscheid. Ze stond in de deuropening en leunde met over elkaar geslagen armen naar voren. Ze oogde onzeker.

Randeep hield tijdens de busrit naar huis zijn koffer op schoot. Natuurlijk vroeg ze hem niet om te blijven. Het was stom om te denken dat ze dat wel zou doen. Ze had hem zelfs een beetje weggekeken, leek het wel. Hij spuugde ongemanierd in zijn zakdoek en wreef wat viezigheid van het bruine leer van zijn koffer, die nog steeds glom, ondanks de treinreis naar Delhi, de vlucht naar Londen en de tijd – drie maanden al – dat de koffer boven op die vreselijke garderobekast had gelegen.

Hij stapte uit voor het huis en zag het grijsblauwe licht van de tv flikkeren achter de gesloten gordijnen. Hij had gehoopt dat ze al naar bed zouden zijn. Hij nam een omweg en kocht in de Londis wat van die colasnoepjes met prik.

‘Ga je weg?’ vroeg de singh. De koffer.

‘Ik heb alleen maar een vriend helpen verhuizen.’

De tv stond bij terugkomst nog steeds aan. Randeep draaide de sleutel langzaam om en vertrok zijn gezicht bij de harde klik van het openspringende slot. Hij liep meteen door naar zijn kamer op de tweede verdieping. Daar poetste hij zijn werkschoenen met toiletpapier en maakte daarna zijn bed op, waarbij hij extra zijn best deed op de vouwen bij de hoeken. Toen ging hij liggen, in de kamer die in het donker veel groter leek. Zonder al te veel enthousiasme greep hij weer naar de wc-rol.

Het was bijna middernacht toen hij gewekt werd door het geluid van het metalen hek. Het was niet zijn bedoeling geweest om na afloop in slaap te vallen, hij had de kleverige prop toiletpapier nog in zijn hand.

Beneden liep hij door het kralengordijn en zag hij Avtar uit de kraan drinken. Op de rug van zijn uniform stond Crunchy Fried Chicken. Randeep stond in de deuropening en liet een van de lange kralensnoeren door zijn vingers glijden. Naast de koelkast hing een kalender met blote blonde vrouwen in een tropische omgeving. Binnenkort zou iemand een nieuwe moeten gaan halen.

Avtar draaide de kraan dicht, maar hij bleef druppelen. ‘Waar is iedereen?’

‘Naar bed.’

‘Heeft iemand boodschappen gedaan?’

‘Volgens mij niet.’

Avtar kreunde. ‘Ik kan niet alles doen, yaar. Wie is aan de beurt om de roti’s te maken?’

Randeep haalde zijn schouders op. ‘Ik niet.’

‘Vast die nieuwe. Je zult zien dat ze weer aangebrand zijn.’

Randeep knikte, zuchtte. Buiten stond een volle maan aan de hemel. Maar

er waren geen sterren, de lucht was een zwart gat, en als hij niet de diepte in keek, zag hij zichzelf vaag weerspiegeld in de ruit. Hij vroeg zich af wat zijn vader aan het doen was.

‘Denk je dat Gurpreet gelijk heeft? Met wat hij vanochtend zei?’

‘Wat zei hij vanochtend?’

‘Jij was erbij.’

‘Ik was nog niet wakker.’

‘Hij zei dat het werk niet de reden is dat we huis en haard verlaten en hier-naartoe komen. We doen het uit liefde. Liefde voor onze familie.’ Randeep keek Avtar aan. ‘Denk je dat dat klopt?’

‘Ik vind hem een sentimentele engerd. We doen dit uit plichtsbesef. Dat is het enige wat ons drijft. We doen onze plicht. En dat is kut.’

Randeep draaide zich weer naar het raam toe. ‘Misschien.’

‘Ik heb het bhaji trouwens gevraagd, maar hij heeft op het ogenblik niemand nodig.’

Het baantje, herinnerde Randeep zich. Hij was opgelucht. Hij was erover begonnen toen hij zich rot voelde en behoefte had aan solidariteit. Eén baan was meer dan genoeg. Hij begreep niet hoe Avtar het volhield om twee banen te combineren.

‘Hoe ging het met dat meisje?’

‘Niets bijzonders,’ zei Randeep.

‘Zei ik toch?’ Avtar pakte zijn schoudertas op, die tegen de ton met meel stond. Hij haalde er zijn studiemap uit en werkte zich op het aanrecht.

Randeep had inmiddels geleerd dat als Avtar niet gestoord wilde worden, hij je gewoon bleef negeren tot je afdroop. Hij liet de kralen uit zijn handen vallen en wilde zich net omdraaien toen Avtar vroeg of het waar was dat Gurpreet hem vanochtend had geslagen toen ze in de rij voor de badkamer stonden.

‘Het stelde niks voor,’ zei Randeep.

‘Hij is alleen maar jaloers, weet je.’

Randeep bleef wachten – op medeleven? Op steun? – maar Avtar boog zich weer over zijn boek en prevelde de woorden die hij las, waarbij zijn ogen aan het einde van iedere regel oplichtten. Randeep moest denken aan de tijd dat hijzelf heen en weer had gereisd tussen zijn ouderlijk huis en de hogeschool, ook met een opengeslagen boek op schoot.

In zijn kamer trok hij zijn trainingsbroek aan – geërgerd dat hij was vergeten om haar bij de oven voor te verwarmen – en kroop onder de deken. Hij wist dat hij moest proberen om te slapen. Over vijf uur moest hij er weer

uit. Maar hij was opeens rusteloos en op onverklaarbare manier optimistisch, voor het eerst in maanden. Jaren? Hij stond op, liep naar het raam en legde zijn voorhoofd tegen de koele ruit. Zij was ergens aan de andere kant van de stad. Ergens in die duisternis voorbij de lichtjes van de stad, voorbij die roze vlek waarvan hij wist dat het een nachtclub met de naam Leadmill was. Hij vroeg zich af of ze door zou hebben dat hij na zijn werk iedere avond had staan boenen op de deuren, dat hij kalkresten van de tegels had gehaald en de vloerbedekking had gereinigd. Misschien dacht ze op dit moment wel aan alles wat hij had gedaan, terwijl ze haar kleren uitpakte en op het rek hing. Of ze was in bad gegaan en zat nu tv te kijken, met grote blauwe handdoeken om haar hoofd en haar lichaam, zoals Britse meisjes dat deden. Hij drukte zijn voorhoofd nog harder tegen het glas. Hij maakte zich weer belachelijk. Om te beginnen was er helemaal geen tv. Maar toch had hij het gevoel dat dit een keerpunt in zijn leven was, dat ze niet voor niets op zijn weg was gekomen. Per slot van rekening had ze hem gebeld toen ze hem nodig had. Hij vroeg zich af of ze zijn briefje al had gevonden, die naar rozen geurende kaart in het keukenkastje boven de gootsteen. Hij kromp ineen en hoopte van niet. Toen hij die kaart bij het tankstation had gekocht, had hij nog het idee gehad dat het een chic gebaar was. Nu kreunde hij zachtjes, sloot zijn ogen en dwong zichzelf ieder zorgvuldig gekozen woord weer voor de geest te halen.

Beste Narinderji, ik hoop van harte dat het goed met je gaat en dat je geniet van je nieuwe huis. Een mooie flat voor een mooi mens. En misschien wel een nieuw begin voor ons allebei. Aarzel niet om me te bel-
len als ik je ergens mee kan helpen. Ik sta dag en nacht voor je klaar. Laat mij intussen de eerste zijn om je in je nieuwe woning een heel gelukkig nieuwjaar (2003) te wensen.

Met de meeste hoogachting, Randeep Sanghera

Het was al twee uur geweest en nóg zat Avtar op het aanrecht. Hij had zijn collegedictaten allang weggelegd. Hij zat met gekruiste enkels, zodat de hielen van zijn sportschoenen lichtjes tegen de keukenkastjes tikten. Hij voelde zijn ogen dichtvallen en een ondiepe duisternis nam bezit van hem. Hij schrok overeind. 'Kom op nou,' zei hij half tegen zichzelf en half tegen Bal, de man op wie hij wachtte. Hij keek op zijn telefoon. Hij telde het geld nog een keer na. Het was genoeg, hij had genoeg verdiend. Toen ging zijn telefoon over, te luid voor dat late uur. Zij waren het.

‘Dus we komen naar jou toe?’

‘Nee, gewoon weer bij de tuin.’ Hij wilde niet dat ze wisten waar hij woonde.

Hij ritste zijn jasje dicht, sloop het huis uit en sloeg Ecclesall Road in, weg van het centrum. De goedkope eettentjes waren allemaal dicht en de rolluiken van de winkels waar alles een pond kostte waren neergelaten. Overdag kwam hij hier graag, het was een drukke straat met veel bedrijvigheid, een straat die tot aan de heuvels leek te lopen. Maar deze nacht hing er een akelige stilte en liep hij weg van de stad, in de richting van het onherbergzame heuvelland. Hij nam het lipje van zijn rits tussen zijn lippen, likte er met het puntje van zijn tong aan en ademde wolkjes lucht uit, die in de kou nog even zichtbaar bleven. Hij liep omhoog in de richting van de Botanische Tuin en zag ze al zitten in hun dure, zwarte BMW, hun gezichten beschenen door de interieurverlichting van de auto. De motor liep nog. Bal stapte uit, de oudste van de drie broers, een en al leer en zorgvuldig getrimde gezichtsbehaaring. De gouden ring aan zijn rechterhand had het formaat van een muntstuk van vijftig pence. Avtar knikte en haastte zich naar hem toe.

‘Waarom zo laat? Ik moet zo weer gaan werken.’

‘Het is waar wat ze zeggen, man. IJskoud in het noorden.’

‘Werd je opgehouden?’

‘Door zo’n sukkel als jij. In Birmingham. Dat laat hij voortaan wel uit zijn hoofd.’

Avtar overhandigde het geld. ‘Het klopt precies. Dus zeg tegen je oom dat hij mijn familie met rust laat. Is dat duidelijk?’

Bal telde het na, biljet voor biljet. ‘Goed. Dus alleen nog mijn deel.’

‘Arré, sodemieter op. Ik kan niet elke keer extra...’

Bal sloeg Avtar in zijn gezicht. ‘Het is godverdomme twee uur ’s nachts, ik sta hier ergens in de rimboe en jij gaat een beetje moeilijk lopen doen?’

Met zijn hand tegen zijn wang keek Avtar naar de twee mannen in de auto, die, zo wist hij, een honkbalknuppel in de kofferbak hadden liggen. Daarna ging zijn blik weer naar het massieve gezicht van Bal, die zo lang was dat zijn lichaamsvet zich over een groot oppervlak kon verdelen. Maar in zijn gezicht kon het geen kant op en zakte alles naar zijn wangen en zijn kaak. Avtar haalde nog drie bankbiljetten uit zijn zak en wiep ze hem toe. ‘Als ik in India was, zou ik al je botten breken, bhaji, ik zweer het.’

Bal deed alsof hij er niets van begreep. ‘Wat heb ik in India te zoeken?’ Toen lachte hij en kneep Avtar in zijn wang, alsof hij een klein kind was.

Drie uur slaap later stroopte Avtar zijn stugge tweede paar sokken over zijn eerste paar en schoot hij in zijn te grote werkschoenen. Hij propste een theedoek aan weerszijden van zijn voet om ze passend te maken. Daarna pakte hij zijn rugzak, zijn bouwhelm en zijn reflecterende veiligheidsvest en deed snel de deur achter zich op slot. Hij was laat.

Hij en Randeep waren als laatsten van de twaalf beneden. Ze prevelden bij het wierookstaafje nog een snel gebed en haastten zich naar buiten. Avtar vond dat wel best: het betekende dat ze dicht bij huis werden opgepikt. De straatlantaarns brandden nog en verspreidden hun winterse gele gloed. Het was bijtend koud.

‘Man, wat is het koud,’ zei Randeep en stopte zijn gehandschoende handen onder zijn oksels.

Ze sloegen Snuff Mill Lane in en bleven wachten naast een sprieterige heg bij de Spar. Een uithangbord van de National Lottery trilde in de wind. Als er nu een bestelbus zou stoppen, zou het lijken alsof alleen maar de nieuwe kranten werden bezorgd.

‘Er stond hier ooit een korenmolen,’ zei Randeep. ‘Honderden jaren geleden. Dat heb ik ergens gelezen.’

‘Oké,’ zei Avtar, die te moe was om een gesprek te beginnen.

Ze haalden hun tupperwarebakjes tevoorschijn en trokken de dekseltjes los. Avtar hield een van zijn chapati's omhoog: een half uit elkaar vallend, misvormd geval vol gaten van het aanbranden. ‘Serieus, ik denk echt dat mijn pik het nog beter zou doen.’

Randeep smeerde de chilli gobi over zijn roti en rolde hem op tot een worst.

De witte Ford Transit kwam voorrijden en ze klommen er via de achterkant in. Ze persten zich naar binnen en gingen op de wielkasten zitten. De anderen zaten te eten of slapen op de dekens die op de geribbelde bodem waren gelegd. Randeep wurmde zijn tas onder zijn knieën, achter zijn onderbenen. Tegenover hem zat Gurpreet zijn zelf gerolde sigaret te roken en hem strak aan te kijken.

‘Ben je in dat vest de straat op gegaan?’ vroeg Gurpreet terwijl hij heen en weer hotste. ‘Wil je verdomme gesnapt worden of zo?’

‘Ik had haast.’

‘Je had haast om ons allemaal opgepakt te krijgen, hè, prinsje?’

Hij moest snel wat van zijn kleren naar haar toe brengen. Hij concentreerde zich op die gedachte.

‘En, hoe was ze?’ vroeg Gurpreet. ‘Hoe was onze mevrouw Randeep Singh?’

Randeep deed alsof hij het niet hoorde.

‘Hé! Ik vroeg je iets.’

‘Gewoon. Zoals ieder meisje.’

‘Ach, kom op nou. Lang, slank, klein? En hoe zit het met...?’ Hij maakte het gebaar van borsten.

Met een frons antwoordde Randeep dat hij daar niet op had gelet, er niet in geïnteresseerd was.

‘En je mocht niet blijven?’

‘Dat wilde ik niet.’

Gurpreet lachte. ‘Misschien binnenkort wel.’

‘Laat hem met rust,’ zei Avtar luid en duidelijk, met zijn ogen nog steeds gesloten.

‘Waar gaan we vandaag naartoe?’ vroeg Randeep snel.

Vinny – baas, chauffeur – antwoordde: ‘Een nieuwe klus, jongens. We gaan naar Leeds.’

Iedereen kreunde en er werd geklaagd dat ze pas laat thuis zouden zijn.

‘Hé, effe dimmen, ja? Of moet ik wat van die nieuwe gastjes oppikken die wel graag willen werken?’

Iemand achterin maakte met een vuist het afrukgebaar, iets wat in huis de laatste tijd mode was geworden.

Het bouwterrein van het hotel lag vlak achter het treinstation. Op het hagelwitte bord was te lezen: BINNENKORT OP DEZE PLEK! THE GREEN: LUXE, DUURZAAM GEBOUWDE APPARTEMENTEN EN EEN HOTEL IN HET CENTRUM VAN LEEDS. Maar nu was het nog een enorme krater waarvan de bovenlaag was afgeschraapt en op een grote hoop aan de zijkant van het terrein was gestort. In elk geval waren alle bomen en struiken al weggehaald.

Ze verzamelden zich in de hoek van het parkeerterrein van het station en keken neer op de bouwput. Er werd nog een busje met bouwvakkers uitgeladen. Moslims, vermoedde Randeep. Misschien zelfs uit Bangladesh, aan hun uiterlijk te oordelen. Er kwam een man naderbij met zijn helm scheef op zijn grote blozende hoofd. Hij liep meteen op Vinny af. Ze spraken even met elkaar en schudden elkaar toen de hand.

‘Oké, jongens,’ zei Vinny. ‘Dit is John. Jullie voorman. Doe gewoon wat hij zegt, dan komt alles goed. Ik pik jullie om zeven uur weer op.’

Het busje keerde en Vinny was weg. Randeep ging dichterbij Avtar staan: als John hen in ploegjes ging opdelen, wilde hij bij Avtar komen. Maar John begon grote gele papieren met nauwelijks zichtbare ruitjes uit te delen.

Avtar pakte er een aan en bestudeerde het. Randeep keek mee over zijn schouder.

‘Dat zijn de bouwtekeningen,’ zei John, die geen moment stilstond. ‘Zo-als jullie wel zien, is er nog veel werk te verzetten, dus we doen het stap voor stap, oké? Begrepen?’

‘Dit kunnen we nog met onze ogen dicht,’ mompelde Avtar. ‘Vuile bhan-chod.’

‘Hé! Niks daarvan, bhaji!’ zei John en ging over in het Punjabi terwijl hij met zijn opgerolde papieren naar Avtar wees. ‘Ik neuk niet meer met mijn zus, acha?’

Avtar staarde hem met open mond aan en toen begon iedereen te lachen.

Ze duwden hun haar uit de weg en zetten hun helm op, ze deden een gereedschapsgordel om en liepen naar de bekistingsplaten die netjes op houten pallets lagen opgestapeld. John riep hen terug. Er moesten eerst piketten worden geslagen.

‘Maar dat kost twee keer zoveel tijd,’ zei Avtar.

Dat kon John niets schelen. ‘We doen het zoals het hoort. Dit is niet zo’n sloppenwijk als bij jullie.’

Dus vulden Avtar en Randeep een kruiwagen met paaltjes en reden daarmee naar hun afgebakende deel van de bouwplaats. ‘Als jij de paaltjes slaat, volg ik met de bekisting,’ zei Avtar.

Randeep liet zich op één knie zakken en plaatste een paaltje op de grond. Na nog een blik op de bouwtekening liet hij zijn hamer op het paaltje neerkomen. ‘Net als de vorige keer?’ Daar trapte hij niet nog een keer in.

‘Alleen hiermee zijn we al een week zoet,’ zei Avtar. ‘Het is verdomme zo groot als een voetbalveld.’

Toen ze gingen schaften, zochten ze hun rugzakken op en gingen ze bij de anderen op een grote aluminium pijp zitten die door het graafwerk aan de oppervlakte was gekomen. Naast hen diende een afdekzeil als windscherm. Ze lieten hun helm van hun hoofd glijden. Hun haar was doorweekt.

Toen ze klaar waren met eten, trokken een paar hun jas aan, zetten hun kraag op en vielen in slaap. De anderen besloten een partijtje cricket te spelen om warm te blijven. Ze vonden een stuk hout dat dienst kon doen als bat en er waren een paar mensen die tennisballen bij zich hadden. De sikhs speelden tegen de moslims, drie overs per team. Gurpreet verkoos zichzelf tot aanvoerder en won de toss. Hij liet de moslims batten.

‘Geen slips, maar bij een edge ben je automatisch uit,’ zei hij, en de haar-

knot op zijn hoofd wiebelde heen en weer terwijl hij terugrende om te gaan bowlen.

Hij kreeg bij de eerste over niet minder dan veertien runs om zijn oren, waarbij de laatste bal voor zes runs de bouwplaats uit werd geslagen. Gurpreet zag hem in een hoge boog overvliegen en ergens op het parkeerterrein terechtkomen.

‘Arré, jaar, er is iets mis met die bal.’

‘Inderdaad,’ zei Avtar. ‘Het feit dat jij hem gebowld hebt.’

Randeep schoot in de lach, maar toen Gurpreet hem boos aankeek, viel hij stil.

Ze hadden eenendertig runs nodig om te winnen, maar kwamen niet eens in de buurt. Avtar nam te veel risico en zijn bal werd gevangen; de hijgende en puffende Gurpreet kreeg een ‘run out’ achter zijn naam.

‘Die muzelmannen,’ zei hij en gooide het bat opzij. ‘Die spelen altijd vals.’

John kwam aanlopen en voor het eerst zag Randeep dat hij een beetje met zijn been trok.

‘Heel goed gewerkt, mannen, bohut goed. Maar kom op, jaldi jaldi, als het een beetje meezit, zijn jullie zo klaar.’

Avtar en Randeep borgen hun lunchtrommels op en sjokten terug naar hun plek. Nog zes uur te gaan.

Vinny was laat die avond.

‘Sommigen van ons moeten vanavond ook nog werken, jaar,’ zei Avtar.

‘Sorry, sorry,’ zei Vinny. ‘Ik moest naar Southall.’ Hij werd gedwongen links af te slaan. ‘Dat idiote eenrichtingsverkeer in deze stad.’

‘Is er werk in Southall?’ vroeg Avtar, opeens wakker en alert.

‘Hm? Nee, nee. Integendeel. Ik heb er nog zo’n nietsnut bij gekregen. Jullie zullen in dat huis een beetje moeten inschikken.’

Niemand zei iets. Het was niets nieuws. Mensen kwamen en gingen voortdurend.

Algauw zaten ze op de snelweg. Iemand vroeg of Vinny sahib misschien iets over invallen had gehoord. Want een van die muzelmannen had gezegd dat er weer invallen werden gedaan.

Vinny floot even en schudde zijn hoofd. ‘Ik heb er niets over gehoord. Waarom zou ik me druk maken? Jullie zijn toch allemaal legaal? Jullie hebben me allemaal jullie papieren getoond. Ikke weet van niks.’

Het busje bleef op de linkerrijstrook rijden en Randeep voelde de wielen onder zich trillen, wat een leeg erotisch gevoel bij hem opwekte. Maar op-

eens werd zijn aandacht getrokken. Eerst dacht hij aan regen, maar daar was het te traag en te zacht voor. Toen begreep hij het en raakte hij met zijn vingers de achterraut aan. ‘Mashallah,’ zei iemand en Randeep voelde hoe iedereen achter hem opdrong om naar de lucht te staren, naar de halo van vallende sneeuw om iedere lantaarnpaal.

Bij het huis wist Avtar Vinny zover te krijgen hem een lift naar de snack-bar te geven, waardoor Randeep in zijn eentje op zijn kamer moest eten. Hij lag al snel in bed, te uitgeput om Narinderji te bellen, zelfs te uitgeput om de slaap te kunnen vatten, dus hij was nog wakker toen er buiten een portier van een busje werd dichtgeschoven en er werd aangebeld. Hij veegde een rondje van het raam schoon – alweer Vinnyji? – en liep de eerste trap af. Gurpreet en de anderen stonden in de gang en maanden elkaar tot stilte.

‘Het is Vinnyji,’ riep Randeep naar beneden, maar niemand leek hem te horen.

Gurpreet wilde net een blik door de brievenbus werpen toen de klep openklapte en Vinny riep dat zijn ballen er goddomme aan het afvriezen waren. De deur werd snel geopend en hij haastte zich naar binnen. Hij stond in elkaar gedoken en zag er kleiner uit dan normaal. Elk stekeltje op zijn hoofd was getooid met een bolletje sneeuw. Achter hem stond een nieuw iemand.

Randeep liep mee naar de voorkamer en keek om zich heen of hij Avtar zag. De anderen waren er allemaal: sommigen zaten op een matras die op een metalen hutkoffer was gelegd, twee zaten op een omgekeerde melkkrat en anderen hingen in de met de Union Jack bedrukte terrasstoelen die ze een paar weken daarvoor uit een tuin hadden ontvreemd. De tv balanceerde op een krukje met drie poten in het midden van de kamer en ze keken naar hun favoriete Indiase belprogramma.

‘Dit is Tochi,’ zei Vinny en hij wees met zijn duim naar de nieuwe. ‘Begint morgen, acha?’

Hij was heel donker, veel donkerder dan Randeep, en ook kleiner, maar hij zag er sterk uit. De pezen in zijn nek stonden strak gespannen. Eenentwintig, tweeëntwintig. In elk geval één of twee jaar ouder dan hij. Dus nog een die hij bhaji moest noemen.

‘Ik heb nog een matras in het busje liggen. Hij slaapt bij jou op de kamer, oké, Ronny?’

Het was niet echt een vraag, maar Randeep zei dat het geen enkel punt was.

Hij en Tochi droegen de matras de twee trappen op en zetten haar tegen de muur. Ze moesten eerst de garderobekast uit de kamer halen.

‘Wacht even,’ zei Randeep en hij zette zijn koffer op een veilige plek.

‘Die kutkoffer vindt hij belangrijker...’ zei Vinny.

Ze duwden de garderobekast hardhandig naar buiten en schoven de matras naar binnen, en toen zei Vinny dat hij moest gaan.

‘Neem nog een biertje,’ zei Gurpreet, die ook op de overloop was komen staan.

Vinny sloeg het aanbod af. ‘Ik had al een uur geleden terug moeten zijn. Ze zal al chagrijnig genoeg zijn.’ Hij richtte zich tot de nieuwe en maakte een ster van zijn hand. ‘Vijf uur precies, begrepen? Deze gasten maken je wel wegwijs.’

Toen ze met zijn drieën over waren, sloeg Gurpreet langzaam zijn armen over elkaar en liet ze op de bolling van zijn pens rusten. ‘Goed. Waar kom je vandaan?’

Tochi liep de kamer in en deed de deur achter zich dicht. Gurpreet staarde hem na, duwde zich van de balustrade af en verdween verontwaardigd naar beneden.

Randeep wachtte even. Hij wilde een goede eerste indruk maken. Hij had behoefte aan een vriend. Hij klopte, opende de deur en liep naar binnen. De man leek al te slapen, gekleed en wel, met zijn handen tussen zijn opgetrokken knieën. Hij had zijn matras in die kleine kamer zo ver mogelijk bij die van Randeep vandaan gelegd: onder het raam, waar de kou op hem neer zou blazen, door de tape heen.

‘Wil je misschien een deken hebben? Ik heb er nog eentje over,’ fluisterde Randeep. Hij vroeg het nog een keer, en toen hij weer geen antwoord kreeg, liep hij op zijn tenen naar zijn nieuwe kamergenoot en drapeerde hij zijn beste deken over hem heen. Beneden lagen er nog twee in folie verpakte roti’s in de koelkast. Hij verwarmde ze direct op de grillplaat van het fornuis. Hij vond het mooi hoe ze opzwellen als kikkers. Daarna besmeerde hij ze met wat mangochutney. Hij wilde niet bij de anderen voor de blèrende tv gaan zitten, maar hij wilde ook zijn nieuwe kamergenoot niet storen. Dus stond hij daar vormpjes van zijn roti te scheuren en die op te eten, in het midden van de keuken, want elk oppervlak was te vies om aan te raken.

De volgende ochtend stond Randeep al om kwart over drie – wakker, gewassen en aangekleed – in de keuken. Eerst gooide hij de oude wierook weg en toen stak hij een nieuw staafje aan. Terwijl hij zijn handen bij de gaspit warmde, prevelde hij een snel gebed en daarna ging hij klaarzetten wat hij nodig had: koekenpannen, deegroller, boter en deeg uit de koelkast en

een kop bloem uit de blauwe ton. Hij bestoof het aanrecht met bloem, trok een stukje van de koude bruine deegbal af en maakte het zacht door het tussen zijn handpalmen te wrijven. Hij had iets meer dan een uur om zestig roti's te bakken.

Hij nam de tijd en begon de deegballetjes methodisch uit te rollen. Vier balletjes boven, omdraaien, vier balletjes erbij, een greep bloem, aan elke kant nog drie balletjes en dan bakken. Hij floot een beetje voor zich uit, ook al begon zich in zijn bovenarmen een doffe pijn te verspreiden. Het huis kwam tot leven: wekkerradio's gingen af, een kraan werd opengedraaid. Hij versnelde zijn tempo, en toen de roti's gebakken en ingepakt waren, smeed hij de koekenpannen in de gootsteen voor de persoon die die avond afwasdienst had. Hij zette vier grote stalen pannen met water op het fornuis en draaide het vuur hoog. Hij voegde theezakjes, kruidnagel, venkelzaad en suiker toe, en terwijl alles kookte, pakte hij de vijf thermoskannen en de twaalf tupperwarebakjes die op de vensterbank lagen opgestapeld. Op elk bakje stond met viltstift een naam geschreven, in het Punjabi. Hij pakte nog een extra bakje voor zijn nieuwe kamergenoot Tochi, en schepte er met een lepel wat aardappelsabzi uit de koelkast in. Toen hij met een zesliterpak melk naar het fornuis liep, kwam Gurpreet de keuken in, met het bovenstuk van zijn werkbrok half los. Hij was bezig om zijn tulband vast te pinnen.

'Helemaal klaar? Ik dacht dat je misschien wel weer hulp nodig zou hebben.'

Randeep kreeg een kleur, maar hij concentreerde zich op het gieten van de melk in de pannen.

'Maak de emmer schoon nadat je je gewassen hebt, acha?' vervolgde Gurpreet en hij liep naar de tupperwarebakjes. 'Hier heb je geen bedienden.'

Hij wist zeker dat hij de emmer had schoongemaakt, en zijn familie had nooit bedienden gehad. Maar hij hield zijn mond. Hij keek alleen maar toe hoe Gurpreet sabzi uit de andere bakjes – ook die van Randeep – in zijn eigen bakje schepte. Hij vroeg zich af of hij dit bij iedereen deed, of alleen maar als het Randeeps beurt was om roti's te maken.

'Waar komt je nieuwe vriend vandaan?'

Randeep zei dat hij dat niet wist, dat hij meteen was gaan slapen.

'Zijn naam?'

'Tochi.'

'Achternaam, sukkel.'

Randeep dacht even na en haalde zijn schouders op. 'Heeft hij niet gezegd.'

‘Hmm. Vreemd.’

Randeep zei niets, had geen idee waar Gurpreet op uit was, en stond zwijgend te wachten tot alles weer aan de kook was. Hij had het ongemakelijke gevoel dat er iemand naar hem keek. En inderdaad, Gurpreet stond hem bij de koelkast nog steeds aan te staren.

‘Bhaji?’ vroeg Randeep. Gurpreet gromde, leek uit zijn trance te ontwaken en liep weg. De thee begon te sissen en Randeep draaide snel het gas uit.

Al snel klonken overal in huis stemmen, voetstappen, wc’s die werden doorgetrokken en aansporingen om op te staan. Met een rugzak over hun slaperige schouder kwamen ze in optocht naar beneden en pakten ze hun lunchtrommel van het aanrecht; daarna prevelden ze een haastig gebed bij het wierookstaafje en liepen ze naar buiten, het koude ochtendduister in, in twee- en drietallen, steeds tien minuten na elkaar. Randeep zocht naar Tochi, maar die was waarschijnlijk al weg, dus vertrok hij maar weer samen met Avtar. Voordat hij de deur uit ging, zette hij met het aan de muur bevestigde potlood nog een grote dikke vink achter zijn naam op de corveelijst.

Die nacht was de grond harder en vaster geworden, en aan het eind van de ochtend waren ze nog steeds piketten aan het slaan terwijl Langra John – hinkepoot John – en drie andere blanken in gele graafmachines aan het rondrijden waren.

‘Ik wou dat ik dat baantje had,’ zei Randeep terwijl hij zijn lunchtrommel sloot. ‘Lekker de hele dag rondrijden.’

Avtar klakte met zijn tong. ‘Geduld, vriend. Gewoon hard blijven werken, dan zijn wij op een dag de baas.’

Randeep leunde achterover tegen de aluminium buis. Hij sloot zijn ogen en moest even ingedut zijn, want het volgende wat hij hoorde was het doorringende stemgeluid van Gurpreet.

‘Maar je moet toch een pind hebben? Of ben je ook in Calcutta geboren?’

Tochi zat tegen een laag muurtje aan, met de zolen van zijn laarzen tegen elkaar en zijn knieën wijd uit elkaar.

‘Ik vraag je wat,’ zei Gurpreet.

‘Mijn pind is niet in Calcutta.’

‘Waar dan?’

Tochi nam een slok van zijn waterfles en nam alle tijd om de dop er weer op te schroeven. Hij zei met rustige stem: ‘Bihar.’

Gurpreet keek de kring rond alsof hij wilde zeggen: zie je wel? ‘Dus wat ben je?’

Avtar nam het woord. ‘Arré, dit is Engeland, jaar. Laat hem met rust.’

‘Vraag verdomme hoe hij heet.’

Hoofdschuddend richtte Avtar zich tot Tochi. ‘Wat ben je? Ramgarhia? Saini? Zeg het, dan houdt hij eindelijk zijn kop.’

‘Vraag verdomme hoe hij heet, zei ik.’

Tochi maakte aanstalten om op te staan, het ijs kraakte onder zijn voeten. ‘Tarlochan Kumar.’

Randeep fronste even, maar hij hoopte dat niemand het gezien had.

‘Een verdomde chammaar,’ zei Gurpreet lachend. ‘Zelfs die verdomde chammaars komen naar Engeland.’

‘Nou en?’ zei Avtar.

‘Alleen achterlijke mensen zitten daarmee,’ zei Randeep, maar Gurpreet zat nog steeds in zichzelf te lachen, en toen kwam John aanlopen met zijn manke poot en zei dat ze maar beter weer aan de slag konden gaan.

‘Denk je dat hij een visum heeft?’ vroeg Randeep toen ze weer aan het werk gingen.

Avtar keek hem aan. ‘Wanneer heb je voor het laatst een rijke chammaar ontmoet?’

‘Misschien heeft hij hulp van zijn ouders gehad.’

‘Janaab, vraag hem niet naar zijn ouders. Hij is waarschijnlijk wees.’

Die avond klopte Gurpreet op de deur van hun slaapkamer en zei dat hij en een paar van de anderen uitgingen, dus moesten Randeep en Tochi helpen met de boodschappen. ‘Jullie moeten naar de Tesco.’

‘Waar gaan jullie naartoe?’ vroeg Randeep, en Gurpreet maakte een vuist en pompte ermee voor zijn kruis.

‘En koop geen kruidnagel en dat soort onzin. Het geld groeit ons niet op de rug, prinsje.’

Randeep wachtte tot hij hem de trap af hoorde lopen en hij buiten gehoorsafstand was. ‘Hij is zo lelijk dat hij ervoor moet betalen.’

Tochi was zijn riem aan het omdoen. Het maakte een zwiepend geluid. ‘Je zult het in je eentje moeten doen.’

‘Ik kan al die boodschappen niet dragen. Weet je wel hoe ver het is? Kun je me niet helpen?’

‘Ga met een van de anderen mee.’

‘We kunnen niet allemaal naar dezelfde winkel gaan. Dat valt op.’

Tochi zweeg.

‘Ik heb respect voor je, bhaji,’ zei Randeep. ‘Kun je me niet helpen?’

Op Ecclesall Road werd nog steeds aan de weg gewerkt en de straat was een en al koplampen en sneeuwbanken. Randeep trok zijn muts over zijn oren en liep stevig door. Tarlochan droeg alleen een spijkerbroek en een overhemd dat steeds opbolde in de wind. Zijn spijkerbroek had geen zakken, alsof ze er afgescheurd waren, en zijn handen waren helemaal rauw en wit van de kou, als de klauwen van een zeemonster.

‘De volgende keer sta ik erop dat je handschoenen van me leent,’ zei Randeep. ‘Je mag ze hebben. Ik heb twee paar.’

Randeep wees met zijn hand toen ze langs de afslag naar de Botanische Tuin kwamen. ‘Daar is Avtar bhaji’s tweede baan. Door de tuinen en dan al- maar rechtdoor.’

‘Van wie is die tuin?’

‘Van niemand. Iedereen. Misschien van de overheid. Maar hij is heel mooi. Ik zie het altijd zo: eerst heb je de stad, dan de tuinen en dan de vrije natuur.’ Hij knikte in de richting van de heuvels, die in het donker een zachte houtskooltint hadden gekregen. ‘Zullen we daar een keertje naartoe gaan? De natuur in?’

‘Hoeveel apneeh werken er bij je vriend?’

Stiekem vond Randeep ‘apneeh’ misschien een beetje te ver gaan, gezien hun achtergrond. ‘Een paar, maar niemand uit het huis. Ben je ook op zoek naar een tweede baan?’

Hij zei niets. In plaats daarvan sloeg hij opeens links af een straat in, met zijn hoofd weggedoken tussen zijn schouders. Randeep riep zijn naam en rende toen achter hem aan om hem in te halen.

‘Politie,’ zei Tochi, die stug door bleef lopen.

Randeep draaide zich om en zag de blauwe zwaailichten passeren. ‘Dus geen visum.’

‘Nee.’

‘Hoe ben je hier gekomen? Boot of vrachtwagen?’

‘Op de kut van je moeder.’

Randeep staarde mistroostig in de donkere ruit van een koffiehuis. Het maakte kennelijk niet uit hoe hard hij zijn best deed.

‘Het spijt me,’ zei Tochi. Hij leek boos op zichzelf.

‘Ik heb een partnervisum.’ Randeep verwachtte een reactie, maar die kwam niet. ‘Ik ben getrouwd,’ vervolgde hij, en hij merkte dat hij begon te ratelen. ‘Met een meisje. Ze kwam naar Punjab. Vanuit Londen. Maar nu zit ze hier. In Sheffield, bedoel ik.’

‘Waarom woon je dan niet bij haar?’

‘Ze is een sikhni. Maar eerlijk gezegd kan het me niet zoveel schelen, bhaji. Ik ga binnenkort wat van mijn kleren naar haar toe brengen, maar daar blijft het dan bij. Het is alleen maar het jaar volmaken, mijn stempel krijgen, haar het geld geven, scheiden en dan mijn ouders en zussen laten overkomen. Zo heb ik het met Narinderji afgesproken.’ Hij had meteen spijt dat hij haar naam had genoemd. Hij had het gevoel dat hij zichzelf had blootgegeven.

Ze kochten melk, bloem, brood, aardappelen en toiletpapier, en gingen terug naar het huis. Anderen kwamen ook thuis met melk en boodschappen, en dat ging allemaal de koelkast in, voorraad voor een week.

Randeep deed een stap achteruit en keek omhoog naar het raam. Er brandde licht. Hij belde nogmaals aan en dit keer hoorde hij voetstappen op de trap en verscheen Narinderji aan de andere kant van het dikke glas – ‘ik kom, ik kom’. Ze liet hem binnen.

‘Het spijt me. Ik zat midden in mijn paat.’

‘Dat wist ik niet,’ zei Randeep, die achter haar aan naar boven liep.

Bij iedere stap sloeg zijn koffer tegen de zijkant van zijn been, en toen hij naar binnen ging, stond de gurbani nog steeds op. Ze had niet veel veranderd. Het was heel sober allemaal. Een sober bankje van bruin leer. Een sober tafelkleed. Om de gloeilamp zat nog steeds geen kap. Alleen de gordijnen zagen er nieuw uit. Een hogedrukpan stond te fluiten op het fornuis en het hele aanrecht was een groene weide van kruiden. In de hoek, tussen het raam en de deur naar haar slaapkamer, had ze een altaartje gemaakt: een soort sokkel van hout omwikkeld met een rumala met gouden kwastjes, en daarbovenop een koperen kandha en afbeeldingen van guru Nanak en guru Gobind. Voor de sokkel lag opengeslagen op een kussen haar in oranje stof gebonden gutka en daarnaast stond een cd-speler. De gurbani liep op zijn einde en de cd stopte met een klaaglijke klik. Randeep zette zijn koffer bij het bankje.

‘Hoe gaat het ermee?’

‘Ik begin eraan gewend te raken.’ Ze hield haar handen losjes gevouwen op haar lange zwarte vest.

‘Begin je hier al een beetje je weg te vinden?’

‘Ja. Dank je.’

‘Het weer wordt in elk geval een tikje beter. Ik dacht dat het nooit zou ophouden met sneeuwen.’

Ze glimlachte flauwtjes maar zei niets. Randeep vroeg zich af of ze alleen maar zat te wachten tot hij weer weg zou gaan. Hij knielde voor zijn koffer

en draaide met zijn duimen aan de metalen wielotjes tot het slot open klikte.

‘Nou, zoals ik aan de telefoon al had aangekondigd, heb ik wat kleren en spullen van me meegebracht om hier te stallen.’

Hij drapeerde twee bij elkaar passende overhemden, een zwarte broek en een gesteven spijkerbroek over de gekreukte zitting van het bankje, allemaal op klerhangers van ijzerdraad. Hij pakte een wit plastic tasje dat van boven was dichtgeknoopt en legde dat op tafel. ‘Scheerzeep, aftershave, dat soort dingen. En ook wat ondergoed,’ voegde hij eraan toe, op de achteloze toon die hij onderweg nog had geoefend. Hij deed weer een greep in zijn koffer en overhandigde haar een smal album van rood vilt. ‘En dit zijn de foto’s die we – jij – zouden moeten ophangen.’

Hij keek hoe ze door het album bladerde. De eerste paar foto’s waren genomen op hun trouwdag, in een gurdwara buiten zijn woonplaats Chandigarh. Op de andere foto’s zag je hoe ze zich vermaakten, lachend in een park in Florence, cadeautjes uitzoekend bij een marktkraampje. ‘Ik vind ze er wel geloofwaardig uitzien,’ zei ze.

‘Dat heeft Vakeelji allemaal geregeld. Hij zei dat ze soms willen zien waar we op vakantie zijn gegaan.’ Hij vermeed het woord ‘huwelijksreis’. ‘De datum staat achter op de foto’s.’

‘Hebben we de stempels in onze paspoorten?’

‘Allemaal geregeld.’

Opeens trok ze een vies gezicht en toonde ze hem een foto: ze poseerden in een druk restaurant, hij met zijn arm om haar middel.

‘Vakeelji zei dat er tekenen van... intimiteit te zien moeten zijn.’ Hij durfde haar niet aan te kijken toen hij het woord uitsprak.

‘Het kan me niet schelen wat Vakeelji heeft gezegd.’ Ze sloot het album en liet het op de bank vallen. ‘Dit was niet de afspraak.’

Hij voelde irritatie opkomen, alsof het afkeuren van de foto’s iets zei over de manier waarop ze over hem dacht. ‘Luister, kunnen we niet gewoon doen wat Vakeelji zegt? Voor mij staat het meeste op het spel.’

‘Ik heb ook heel wat te verliezen.’

‘Ja. Daar twijfel ik niet aan. Ik ben je dan ook heel dankbaar voor alles wat je doet. Het spijt me als dat niet duidelijk is. We zullen de foto’s niet gebruiken.’

De stilte leek gepland, om haar te dwingen tot een concessie.

‘De meeste kunnen wel gebruikt worden,’ zei ze, en hij knikte en nam het album weer terug.

‘Ik hoop alleen dat het genoeg is. Er gaan geruchten dat er weer invallen zijn.’

De schrik op haar gezicht leek bevroren, maar die ontdooide tot onbegrip. 'Een inval hier in huis? Door wie dan?'

'Het is alleen maar wat ik op het werk hoor. En geruchten hou je altijd. Maar je kunt er maar beter op voorbereid zijn. Misschien moet ik hier maar komen wonen,' zei hij om haar reactie te peilen.

Ze was zo geschokt door de suggestie dat haar mond openviel.

'Het was niet serieus bedoeld.'

'Het is te klein. En het weer,' zei ze zonder erbij na te denken.

'Ik begrijp het volkomen,' zei hij, nerveus glimlachend om zijn teleurstelling te verbergen. Het was lang geleden dat hij ergens was geweest waar het zo behaaglijk warm was en waar het eten op het fornuis zo lekker rook.

Ze stond op om naar de deur te lopen en hem uit te laten.

'Zal ik je eerst nog even helpen? Het is niet eerlijk om jou alles op te laten hangen.' Vertragingstactieken. Ze zei dat ze dat wel op een later tijdstip zou doen. Dat het geen probleem was. Met tegenzin volgde Randeep haar de trap af. Toen ze de deur opende, haalde hij de bankbiljetten uit zijn zak en overhandigde ze haar.

'Weer een maand,' zei ze. 'Voordat we het weten is het jaar voorbij.'

'Zo is dat!' antwoordde hij en hij schudde zijn hoofd alsof hij niet kon geloven hoe snel het allemaal ging, terwijl hij eigenlijk het gevoel had dat iedere nieuwe week wel een eeuw leek te duren.

Nadat hij was vertrokken, liet ze zich op de armleuning van de bank zakken, met haar gezicht in haar arm. Dit was te zwaar. Er werd te veel van haar gevraagd. Wat had ze zich op de hals gehaald? Ze tilde haar hoofd op en zag de afbeeldingen van haar guru's. Ze spraken tot haar, herinnerden haar eraan dat ze altijd al geweten had dat het moeilijk zou worden, dat het nooit makkelijk is om te kiezen voor het goede, maar dat Waheguru haar schip was en Hij haar veilig naar de overkant zou brengen. Ze voelde hoe Hij naast haar stond en hoe haar vastbeslotenheid terugkeerde, alsof er weer meer bloed door haar aderen stroomde.

Uit de la pakte ze de kaart die ze van het station had meegenomen en zocht haar straat op. De omliggende gebieden hadden weinig uitnodigende namen: Rawmarsh, Pitsmoor, Crosspool. Burngreave. Killamarsh. Ze klonken zo boos, die noordelijke plaatsen, alsof ze je kwaad wilden doen.

Aan de andere kant van de stad lag Randeep op zijn matras. Iedereen had vroeg gegeten en was meteen naar bed gegaan, doodmoe van een modde-

rige week lang cement storten en afreien. Niemand had het over zijn tweede bezoek aan zijn vrouw gehad. Hij speelde het gesprek met haar nogmaals in zijn hoofd af en was eigenlijk wel tevreden over hoe het was verlopen. Er was wel begrip voor elkaar en als het zo de rest van het jaar zou gaan, was er geen vuiltje aan de lucht. Hij had goede hoop. Hij hoorde de keukendeur opengaan en het kralengordijn tinkelen. Waarschijnlijk zou Avtar nog een uur in de keuken blijven zitten om te eten, te studeren en te tellen hoeveel geld hij had gespaard of nog tekortkwam. Randeep ging hem geen gezelschap houden. De laatste paar keer dat hij dat wel had gedaan, had hij de indruk gekregen dat hij alleen maar een storende factor was.

Regen tikte op de ruit. Hij draaide zijn hoofd naar Tochi toe. Gisteren had Tochi zijn matras bij het raam weggehaald en een kwartslag gedraaid, zodat hij en Randeep nu naast elkaar lagen, met hun voeten naar de deur. Randeep vermoedde dat hij dat gedaan om met zijn gezicht naar de muur te kunnen liggen. Zijn schoenen kruisten elkaar bij zijn enkels en waren het enige deel van hem dat onder de deken vandaan kwam. De deken van Randeep. Waar hij niet eens voor bedankt was.

‘Bhaji, ben je wakker?’

Niets.

‘Bhaji?’

‘Wat?’

Randeep wist niet wat. Hij had geen gesprek voorbereid. ‘Ik kan niet slapen.’ Toen, een minuut of zo later: ‘Raar is dit, hè?’

‘Ga slapen.’

‘Ik bedoel, als kind kon je je toch niet voorstellen dat je ooit in Sheffield zou werken, in Engeland, en dat je dan in zo’n huis zou wonen? Ik had nog nooit van Sheffield gehoord.’ Er viel een stilte en Randeep vroeg: ‘Heb je thuis nog familie zitten?’

Tochi antwoordde niet. De regen leek harder te plenzen en Randeep trok zijn deken op tot onder zijn kin.

‘Bhaji?’

‘Wat?’

‘Ik vind het fijn om naar de regen te luisteren.’

Een stilte, en toen Tochi: ‘Ik ook.’